

Mirko Ćurić

Književnost drugih-istraživanja marijinskih usmeno-književnih tradicija Đure Frankovića (romskih, mađarskih, hrvatskih)

Abstract

The paper presents the approach to minority literature on the example of Đuro Franković's research, which included a number of minority literatures in relation to majority literature and cultures. He conducted research mostly in the countries of Central and Eastern Europe with the emphasis on Croatian and Roma minority literature. Although it is not entirely defined, his research is focused not only on the collection and processing of literary heritage, whether oral or authorial, but they also represent a form of "dignity policy" which requires minority culture in relation to majority and also other minority cultures in areas on which it arises. In his collections he places in a common context Croatian, Hungarian, Ukrainian, Serbian, Roma and other literary products and proves mutual connection which is especially reflected in the corpus of folk tales in which related themes and motifs create common context which connects minority and majority literature.

A nemzetiségek irodalma szerves része a kisebbségi, nemzetiségi kultúrának, de a többségi nemzet kultúrájának is egyaránt. Frankovics György, a hazai nemzetiségek, horvátok, szerbek, romák jeles kutatójának tudományos munkái bizonyítják, hogy a nemzetiségi megmaradás egyik meghatározó záloga a kultúrában rejlik. A mesék, a népmesék világa a magyarországi és a horvátországi nemzetiségeknél egyaránt döntő szereppel volt, a nyelv, az anyanyelv és a kultúra megőrzésében is. A nemzetiségi irodalmak nélkül aligha lenne elképzelhető beszélni horvát, magyar vagy más irodalomról, kultúráról. Ugyanakkor a romák, a horvátok, a magyarok vagy más nemzetek, nemzetiségek irodalmi hagyományai nélkül, e népek és nemzetiségek népmese világa nélkül az egyetemes európai irodalom és kultúra is nehezen lenne elképzelhető.

Uvod

U hrvatskom jeziku pojam „manjine“ označava „skupinu ljudi koji su državljani zemlje u kojoj žive, ali se od ostalih stanovnika razlikuju prema određenim osobinama (nacionalnim, rasnim, religioznim i sl.)²⁵⁹“. U Hrvatskoj su, prema popisu stanovništva iz 2011., registrirane 22 manjinske zajednice s 328.738 pripadnika²⁶⁰, od ukupno 4.284.889 stanovnika²⁶¹. Nacionalne manjine su „upisane“ u Izvorišne osnove Ustava Republike Hrvatske te im se jamči ravnopravnost s građanima hrvatske narodnosti i ostvarivanje nacionalnih prava u skladu s demokratskim normama OUN-a i zemalja slobodnoga svijeta²⁶². Među pravima koja se jamče nacionalnim manjinama je i kulturna autonomiju „održavanjem, razvojem i iskazivanjem vlastite kulture, te očuvanjem i zaštitom svojih kulturnih dobara i tradicije²⁶³“. Svaka nacionalna manjina ima pravo čuvati i njegovati vlastitu kulturu i vlastiti jezik, ali se to pokazuje kao vrlo težak zadatak jer je asimilacija nacionalnih manjina u većinsku narodnu zajednicu snažan proces čak i tamo gdje pojedina manjina ima sva zajamčena prava i dobre odnose s većinskim narodom. „Pregled ostvarivanja prava pripadnika nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj, pokazuje da prava iz kulturne autonomije, zbog organiziranosti, najpotpunije ostvaruju pripadnici nacionalnih manjina koje su ta prava imale i prije uspostave samostalne Republike Hrvatske.“ (Tatalović, 2001, 95)

KONSTRUIRANJE MANJINSKIH KULTURA

Svaka nacionalna manjina u Hrvatskoj nastoji stvoriti vlastitu kulturnu zajednicu ili vlastitu „manjinske kulturu“, koja posjeduje vlastiti identitet ili ga upravo kroz kulturu, odnosno jezik i književnost, želi konstruirati, iako se najčešće oni koji konstruiraju identitete pozivaju na narodnu tradiciju, na „buđenje“ i „oživljavanje“ vrijednosti prije nego na stvaranje novog identiteta.

Jedan od najvažnijih suvremenih sociologa Francis Fukuyama, u svojoj novoj knjizi *Identitet, zahtjev za dostojanstvom i politikom zamjeranja*, definira modele stvaranja suvremenih nacionalnih identiteta (Fukuyama, 2020.):

- 1) Premještanje stanovništva preko političkih granica određene zemlje, bilo slanjem

---

²⁵⁹ Manjina, <https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, pristupljeno 3. svibnja 2021.

²⁶⁰ <https://pravamanjina.gov.hr/nacionalne-manjine/nacionalne-manjine-u-republici-hrvatskoj/352>

²⁶¹ Ibidem

²⁶² <https://pravamanjina.gov.hr/nacionalne-manjine/polozaj-i-prava-pripadnika-nacionalnih-manjina-u-republici-hrvatskoj/353>

²⁶³ <https://ljudskaprava.gov.hr/kulturnu-autonomiju-odrzavanjem-razvojem-i-iskazivanjem-vlastite-kulture-te-ocuvanjem-i-zastitom-svojih-kulturnih-dobara-i-tradicije/623>

naseljenika na nove teritorije, nasilnim izgonom ljudi koji žive na nekom teritoriju ili jednostavnim ubijanjem tih ljudi – ili sve tri stvari istodobno.

- 2) Pomicanje granica kako bi se obuhvatile postojeće jezične ili kulturne populacije.
- 3) Asimilacija manjinskog stanovništva u kulturu postojeće jezične ili etničke skupine.
- 4) Preoblikovanje nacionalnog identiteta kako bi uključio postojeće značajke određenog društva. (Ibidem, 207-209)

Fukuyama pojašnjava kako je „sve četiri smjera prema nacionalnom identitetu moguće ostvariti: mirnim putem i suglasjem; nasiljem i prisilom“. (Ibidem, 210).

Na ovaj način su stvorene suvremene nacije i nacionalne države, u kojima su se našle, unatoč asimilacijskim procesima, i manjinske zajednice jer je konstruiranje društva u kojem bi svi bili pripadnici iste nacije, istog identiteta i iste kulture moguće samo u totalitarnim društvima po modelu – genocida – istrebljenja svih koji ne dijele isti identitet, utemeljenog na zakonima koji narušavaju ljudska prava, kakvi su bili rasni zakoni u nacističkoj Njemačkoj.

Identitetski modeli koje definira Fukuyama i danas djeluju, u različitim društvima na različite načine, pa će „politika identiteta u liberalnim demokracijama konvergirati s kolektivnim iliberalnim oblicima identiteta kakvi su nacija i religija, budući da pojedinci počesto nisu htjeli priznanje za svoju osobnost, nego priznanje svoje istosti naspram drugih ljudi“ (Ibidem, 158). Ono što na poseban način možemo vezati uz suvremene manjinske politike jest borba za dostojanstvom za koju Fukuyama naglašava kako je „treći dio duše²⁶⁴ *thymós*“ – središte ponosa i srdžbe „sjedište današnje politike identiteta“ (Ibidem, 41). „Nije dovoljno da ja imam osjećaj vlastite vrijednosti, ako ga drugi javno ne uvažavaju ili, još gore, ako me obescjenjuju ili nijeću moje postojanje.“ (Ibidem, 29). *Thymós* je upisan u manjinske zahtjeve za priznanjem. Manjinske zajednice osim želje da „očuvaju“ svoje, žele i priznanje većinske kulture, teže tom identitetskom dvojstvu, osim ako nisu destruktivne spram većinske zajednice, što u Europi, posebice u zemljama Europske Unije nije praksa. Politika identiteta danas je „prizma kroz koju se diljem cijelog političkog spektra gleda na većinu društvenih pitanja“ (Fukuyama, 183), pa je tako i s pitanjem manjinskih kultura i manjinske književnosti.

MANJINSKA KNJIŽEVNOST

U studiji *Kafka: u prilog manjinskoj književnosti* Deleuze i Guattari, na temelju Kafkinih dnevnih zapisa o manjinskoj književnosti: “izvode tri temeljna obilježja manjinske književnosti, tj. književnosti koju manjina stvara na kojem većinskom jeziku: 1. jezik je tu

---

²⁶⁴ Prva dva dijela duše su *logos* i *eros*

izložen izraženom koeficijentu deterritorijalizacije; 2. u manjinskim književnostima sve je politika, tj. individualna stvar nužno se priključuje na ono neposredno političko; 3. u manjinskoj književnosti sve dobiva kolektivnu vrijednost jer je političko polje kontaminiralo svaki iskaz“ (usp. Deleuze i Guattari 2013: 604–607). (Šakić, 2014: 230). U ovom radu tematizira se manjinska književnost koja nastaje na jeziku nacionalne manjine i kao takva, manjinska po jeziku i manjinska po temi, pokušava ostvariti „dostojanstvo“ unutar književnosti većinskog jezika pa za nju vrijede drugačija pravila. Ona ostvaruju manju razinu politizacije, a ponajprije se koristi:

- a) modelima bilježenja kulturnog pamćenja i transformacijom usmene književnosti u pisane oblike,
- b) usustavljivanjem i uključivanjem u institucionalne sadržaje manjinske kulture (kulturne centre, knjižnice...),
- c) afirmacijom, preoblikovanjem konteksta afirmiranjem onih pojedinaca iz povijesti koji posjeduju neka obilježja identiteta zajednice koja ga „prisvaja“ ili reafirmira,
- d) znanstvenom potvrdom identitetskih odrednica,
- e) djelovanjem kroz identitetske školske programe,
- f) uključivanjem identitetskih programskih sadržaja u manjinskim kulturno-umjetničkim društvima...

U tom procesu, kako naglašava Fukuyama „, koji kreće od dna, 'priče o narodstvu' pričaju umjetnici, glazbenici, pjesnici (...), povjesničari i obični građani nekoga društva koji opisuju vlastito podrijetlo i težnje“ (Ibidem). Pri tome važno je postojanje barem najosnovnijih institucija kroz koje se takav identitet može provoditi, biti javno dostupan ne samo pripadnicima vlastite manjinske zajednice, već i pripadnicima temeljnog naroda jedne države i ostalim manjinama, te temeljem toga ostvarivati najvažnije učinke, među kojima je i uklapanje u državnu zajednicu u kojoj manjina djeluje i formiranje jedne zajedničke kulture koja će sadržavati zajedničke vrijednosti, i priznati dostojanstvo svakoj kulturi i pravo na različitost. Ipak, najvažniji učinak manjinske književnosti je jačanje manjinske svijesti i očuvanje manjinske zajednice, za što je prvi preduvjet očuvanje jezika. U Republici Hrvatskoj, Stavkom 4. članka 15. Ustava jamči se pripadnicima svih nacionalnih manjina sloboda izražavanja nacionalne pripadnosti, slobodno služenje svojim jezikom i pismom i kulturna autonomija²⁶⁵, a slična je praksa i u većini europskih zemlja sa svojim specifičnostima.

---

²⁶⁵ <https://ljudskaprava.gov.hr/nacionalne-manjine/polozaj-i-prava-pripadnika-nacionalnih-manjina-u-republici-hrvatskoj/sluzenje-svojim-jezikom-i-pismom-privatno-i-u-javnoj-uporabi-te-u-sluzbenoj-uporabi/620>

ĐURO FRANKOVIĆ - (MANJINSKO)NARODOPISAC

Đuro Franković (mađ. Frankovics György), hrvatski je manjinski književnik i etnograf iz Mađarske, ali manjinski političar i dužnosnik u manjinskim samoupravnim tijelima, kojim svojim djelovanjem potvrđuje ove teze, stvarajući uvijek iz manjinske kulturne perspektive, baveći se temama koje su imale za cilj detektirati, sakupiti, zapisati, rekonstruirati, publicirati, tumačiti i afirmirati teme usmjerene ne samo na očuvanje i afirmiranje manjinske kulture već i većinsku kulturu od koje zahtijeva priznanje dostojanstva i kulturne ravnopravnosti, pri tom se služeći pristupom i drugom manjinskim zajednicama, napose romskoj u Mađarskoj i mađarskoj u Hrvatskoj. On je ostvario vrlo visoku razinu priznanja svoga rada, u većoj mjeri u Mađarskoj nego u Hrvatskoj, koja inače nema razvijen sustavan odnos spram manjinskih kulturnih zajednica (s iznimnom onih u BiH), pa njihov uspješan rad više zavisi od matične države u kojoj djeluju, nego od institucija Republike Hrvatske.

Đuro Franković, hrvatski političar, književnik i znanstvenik u Mađarskoj, osim stručnog i književnog djelovanja, odigrao je presudnu ulogu u osamostaljivanju hrvatske narodne zajednice iz „južnoslavenske“ u koju su bili integrirani između 1945. i 1990. u Republici Mađarskoj, u posebnu hrvatsku narodno zajednicu odnosno Samoupravu. Đuro Franković (mađ. Frankovics György) je rođen je u Foku, 9. veljače 1945., a umro 9. listopada 2016. u Pečuhu, gdje je kremiran i sahranjen na Gradskom groblju. Obitelj Franković je živjela u podravskome selu Lukovišću, gdje je Franković završio osnovnu školu, dok je srednju školu pohađao Budimpešti u tadašnjoj „Hrvatsko-srpskoj gimnaziji“, koja je bila jedina takva škola u Mađarskoj. Na studij odlazi u Pečuh, gdje na Visokoj učiteljskoj školi, na tzv. Južnoslavenskom nastavnom odjelu, studira „južnoslavensku povijest“. Nakon pada komunizma i demokratskih promjena u Hrvatskoj i Mađarskoj Franković se uključio u politički život svoje manjine i odigrao važnu povijesnu ulogu: bio je sudionik inicijative za osnivanje samostalne hrvatske manjinske udruge u Mađarskoj kako bi se konačno napustio Demokratski savez Južnih Slavena u Mađarskoj, koji je objedinjavao sve južne Slavene i pokušavao stvoriti hibridnu nacionalnu manjinu koja bi sintetizirala nacionalna svojstva južnoslavenskih naroda, posebice Hrvata i Srba, u jedan narod ili jednu nacionalnu manjinu, što nije ostvareno ni u dvije Jugoslavije, Aleksandrovoj i Titovoj, pa danas nacionalna kategorija Jugoslavena postoji ponegdje ili kao incidentna (u smislu nemirenja s novonastalim državama) ili kompromisna (kada je riječ o djeci iz miješanih brakova) (pseudo)nacionalna manjina. Postoji u promilima, i prije je izraz „jugonostalgije“, žala za propalom socijalističkom federativnom državom i njenim političkim i kulturnim vrijednostima, a

nacionalnoidentitetske odrednice su sporedne, što neminovno dovodi do opadanja onih koji se tako identificiraju, jer je jedina kulturna vrijednost koja ih okuplja vrlo nestalna - nostalgija.

MANJINSKE KULTURE U MAĐARSKOJ

U Mađarskoj se znanost do 1990. nije ozbiljnije bavila manjinama (Đurok, 1991), dok je u SFRJ, manjinsko pitanje bilo riješeno na specifičan način, budući da je jedna od temeljnih krilatica socijalističke Jugoslavije od 1945. do raspada bila: „bratstvo i jedinstvo“ jugoslavenskih naroda i narodnosti. Ta sintagma je trebala biti sinegdoha nacionalnih odnosa u bivšoj Jugoslaviji, a temeljni narativ oko nacionalnog pitanja je bila ideja kako je ono riješeno, izboreno u krvi i kako se bratstvo i jedinstvo moraju čuvati „kao zjenica oka“. Taj pjesnički jezik kojim su se tumačili odnosi naroda i narodnosti (danas bi napisali nacionalnih manjina) u bivšoj Jugoslaviji je sakrivao neriješena pitanja koja su dovela do rata između 1991. i 1995.

Situacija je u Mađarskoj, s obzirom na nacionalu zastupljenost bila drugačija. „Prvi popis kojemu bijaše cilj evidentirati narode što žive u Mađarskoj proveden je 1880. Nacionalna pripadnost određivala se na temelju materinjeg jezika, a taj kriterij vrijedi uglavnom do danas. Zavisno od potreba vladajuće ideologije, prilikom popisa nacionalnih manjina postavljaju se i neka dodatna pitanja. Naime, često se događalo da se etnicitet određuje na principima i metodikom koja je odgovarala vladajućoj oligarhiji. (Ibidem, 85)

Zakonodavstvo nove Republike Mađarske 1990. g. Hrvate u Mađarskoj priznalo je kao samostalnu povijesnu nacionalnu manjinu, koja je već imala određeni kulturni profil i tradiciju, unutar južnoslavenskog koncepta. Frankovićevo djelovanje nakon 1990. ogledan primjer identitetskog rada, koji daje „dostojanstvo“ manjinskoj kulturi, odnosno kulturama kojima se bavio. To dostojanstvo su priznale institucije većinskog mađarskog naroda, pa su njegove knjige, u kojima su prezentirani rezultati njegovog sakupljanja usmeno-književne građe i ili kulturološki uvidi u zajedničke velikane koje dijeli hrvatska i mađarska kultura, objavljivane kod najuglednijih mađarskih nakladnih kuća te su imale primjerenu recepciju.

Đuro Franković se posebno zauzimao za pitanja hrvatskog jezika što možemo tumačiti ne samo identitetskim strategijama, već i političkom pragmatikom. Naime, prigodom popisa stanovništva 1990. „upitnici (kao i u prijašnjim slučajevima) sadrže već upisane mogućnosti za odgovore te u pitanju "nacionalnost" odnosno "materinji jezik" navode imena češćih domaćih manjina te njihovih jezika. Na upitniku su bili upisani: Mađar, Slovak, Rumunj, Hrvat, Srbin, Slovenac, Nijemac, Rom. (Prilikom popisa 1980. samo je u odgovoru na pitanje "materinji jezik" naveden kao jedan od mogućih "ciganski jezik", ali nacionalnost ne.)

Naravno na gore navedena pitanja bilo je moguće dati i drukčije, odstupajuće odgovore. U uputama povjerenicima za pitanje "narodnost" stajalo je slijedeće: "Bez ikakva utjecaja i neovisno od materinjeg jezika, treba zabilježiti onu narodnost koju osoba osjeća" (u ime djece roditelji ili staratelji daju izjavu). Uputa za pitanje "materinji jezik" jest sljedeća: "Bez ikakva utjecaja zabilježiti onaj jezik, koji je dotična osoba naučila u djetinjstvu (obično prvi) te na kojem jeziku s ukućanima govori i izjavljuje da je taj jezik njezin materinji jezik. Jezik nijemih, odnosno još negovoreće djece jest onaj na kojem ukućani pretežito govore." (Ibidem, 93)

Pitanje jezika je Mađarskoj pitanje narodnosti, pa to načelo koristi i Franković u svojim istraživanjima te u uredničkom radu. Hrvatski jezik kojim govori i piše je naučio u školi, dok je kod kuće govorio podravskom kajakovštinom. Činjenica da su u rodnom selu i okolici postojale romska naselja te da je u školama upoznao pripadnike drugih slavenskih manjina pridonijela je, s jedne strane, nacionalnoj tolerantnosti, ali i senzibilitetu za hrvatske nacionalne posebitosti, što se ogledalo u njegovom dugogodišnjem radu. Đuro Franković je objavio niz knjiga i stručnih radova, bio urednikom različitih izdanja i časopisa, kao što su *Etnologija Hrvata u Mađarskoj* te niza udžbenika za osnovne škole pod nazivom *Narodopis*. Bio je prvim predsjednikom saveza Hrvata u Mađarskoj. Zajedno s Mišom Šarošcem objavio je kapitalnu knjigu za kulturu hrvatske manjinske zajednice u Mađarskoj: **Nikola Tordinac, Hrvatski narodni običaji, pjesme i pripovijetke iz Pečuha i okolice, (Tankonyvkiado, Budimpešta 1986.)**.

Uz navedene časopise i druga izdanja na hrvatskom jeziku te niz tekstova po novinama i časopisima, u identitetskom smislu najvažniji je niz zbirke narodnih pripovijedaka koje je sam sakupio i objavio, podjednako na hrvatskom, romskom i mađarskom jeziku te prijevodi tih priča na različite jezike, ponajviše na mađarski jezik. Iz bogate ostavštine valja spomenuti zbirke *Baranjski biseri* (Pečuh, 1984.), *Drvo nasred Podravine* (Tankönyvkiadó, 1986.), *Zlatne niti* (Tankönyvkiadó, 1989.) *Krikus-krakus* (Pečuh, 1999.). U nakladništvu *Móra Ferenc Könyvkiadó* u Budimpešti objavio je zbirke pripovijedaka *A gyöngyszemet hullató leány* (*Djevojka kojoj je biser padao iz oka*) (Budimpešta, 2004), *A gyermek és a sárkány* (*Dijete i zmaj*) (Budimpešta 2014.), *A búvös puska - Népmesék romákról* (*Čarobna puška*), (Budimpešta, 2015.). Zbirku priča *Katona a majmok országában* (*Soldat u majmunskem orsagu*) objavio je u ediciji Napkút Kiadó (Budimpešta 2011) kao i antologiju *A megénekelt Zrínyi* (Opjevani Zrinski), (Budimpešta 2016.)

U Đakovu je objavio kapitalno dvoknjižje *Blagdanski kalendar I. i II* (2011.-2012), s oko 1000 stranica zabilježenih narodnih običaja i usmenih tvorevina vezanih uz blagdane tijekom kalendarske godine, na koje se nastavlja rukopis *Pučka biblija*, prava riznica manjinskih narodnih legendi ne samo hrvatskog naroda, već i Mađara, Roma, Srba, Slovenaca, Ukrajinaca, Bošnjaka, Bugara, Rusina... Upravo je *Pučka Biblija* važna kao svojevrsna sinteza njegovog sakupljačkog i etnografskog rada, usmjerenog na manjinske zajednice. Naslov zbirke je *Pučka Biblija*, a Mađari su pod sličnim naslovom *Parasztbiblia* (Biblija seljaka) 1985. objavili veliki broj pučkih predaja tako da možemo smatrati ovu zbirku kao identitetski dokaz autohtonosti i dubokih korijena narodnih predaja koje sežu u doba prije opismenjavanja, ali i ravnopravnosti s većinskim narodom jer i manjinski narodi imaju svoje predaje, svoje korijene pa tako i pravo na različitost i u suvremenosti, kao što su različiti bili od „stvaranja svijeta“.

U oblikovanje svog rukopisa Franković uključuje niz suradnika iz niza manjinskih zajednica, kao i mađarske etnologe koji se također bave određenim manjinskim kulturama: „Ove su legende, predaje i pripovijetke već i ranije, iako u malom broju, unošene u razne zbirke narodnih pripovijedaka mađarskih Hrvata, od književnika i sakupljača folklornog blaga Nikole Tordinca (1858. – 1888.), zapisivača pripovijedaka Balinta Vujkova (1912. – 1987.), Živka Mandića i Đure Frankovića, koji su ih na hrvatskim narječjima bilježili, dok na mađarskom jeziku Zoltán Fehér i Ernő Eperjessy. (...) Vrijedni su i zapisi Sándora Bálinta od hrvatskih skupina u Mađarskoj, kao i njegovih sakupljača na mađarskom jeziku (...) Na autorovu zamolbu neke je na bačvanskom području od bunjevačkih Hrvata bilježio Alojzije Stantić. Hrvatske narative iz Međimurja donosi Marija Novak (...) Jedan dio hrvatskih legendi je preuzet iz *Zbornika za narodni život i običaje Južnih Slavena* u Zagrebu, te iz poznate knjige Josipa Lovretića *Otok*, a nekoliko je skinuto s različitih mrežnih stranica. Predaje također donosimo iz knjige srpskog znanstvenika i etnologa Tihomira Đorđevića i Adolfa Strausza (bugarske, a priopćene na mađarskom jeziku). U svom diplomskom radu Danica Carić sakupila je nekoliko lijepih srpskih predaja u Batanji (Battonya). Ukrajinski je etnolog Konstantin Rahman autoru dostavio tekstove Istočnih Slavena i Makedonaca, koji su prevedeni na hrvatski jezik. Mađarske legende su u zbirci *Parasztbiblia* tiskale Annamária Lammel i Ilona Nagy, koje su ih i same bilježile, odnosno prikupljene od drugih sakupljača stavile u jedan vrlo bogat i zanimljiv svezak i time pravovremeno skrenule pozornost struke i javnosti na taj zaboravljeni segment pučke baštine, koji čak i nije bio jasno definiran. Neke

ovdje priopćene zapisao je mađarski etnolog Sándor Bosnyák. U ovoj našoj zbirci naći će se i slovenske legende o Isusu i svetom Petru iz Željezne županije (Vas megye) pribilježene od Karela Krajcara, a koje donosimo, kako bi se mogla zbog rasprostranjenosti istih sadržaja i motiva, uočiti i obraditi data problematika. Dakako, poneke bisere naći ćemo i u zapisima hrvatskih kazivača Erike Balažin, Katice Lukač, Eve Markek i Janice Južekove (kajkavski Hrvati u Pomurju), Miše Mandića, Josipa Kričkovića, Marka Miloša Pijukovića (bunjevački Hrvati u Bačkoj), Ivana Horvata i Ingrida Kelemenčić (gradišćanski Hrvati u Zapadnoj Mađarskoj), Géze Müllera (od šokačkih Hrvata u Mohaču), Živka Gorjanca (šokački Hrvati u Santovu, u Bačkoj), Vida Baloga (Podravina u Hrvatskoj). Moji srpski kazivači u županiji Baranji, Tolni, Pešt, Čongradskoj bili su Sofija Miodragović rođena Mirković u baranjskoj Lipovi (Lippó) i Anđelka Pejić u Mohaču. “ (Franković, 2016.)

Ovaj duži navod želi dokazati kako je sakupljanje usmeno-književnog blaga bila najvažnija metoda koju koristi Đuro Franković, a potom je to komparativna metoda kojom se različiti narativi objedinjuju, dovodi se različite sakupljene tekstove u zajednički kontekst, pri čemu je Franković posebno voli pronalaziti tragove pretkršćanskih tradicija, legendi, mitova, priča kod različitih naroda. Nakana mu je dokazati kako se kulturne razlike relativiziraju i smanjuju kako idemo natrag u vremenu te kako su polazišta mitova i legendi uglavnom ista. Sve zajednice imaju srodne mitove o postanku svijeta, prirodnih pojava, čovjeka i žene uopće, a potom i svoga naroda, a najvažnije razlike su one koje se ostvaruju u jeziku pojedinog naroda ili nacionalne manjine.

Unatoč opsežnom radu i nizu važnih knjiga i tekstova, Đuru Frankovića ne možemo nazvati znanstvenikom jer nije stvorio originalne kulturne ili identitetske koncepte, niti je to pokušavao. Potvrditi je važnost njegovog djela, ponajviše za dvije manjinske zajednice u Mađarskoj – hrvatsku i romsku. Posebice to vrijedi za romsku zajednicu, koju tretira ravnopravnom i drevnom te na poseban način prezentira romsku usmenu tradiciju: samostalno na hrvatskom i mađarskom jeziku, ali i komparativno, dovodeći je u zajednički kulturni kontekst s ostalim narodima srednje i istočne Europe. Posebno je to vidljivo u jednom od najvažnijih Frankovićevih djela²⁶⁶, *A búvös puska - Népmesék romákról* (Čarobna puška, Narodne priče o Romima). Riječ je o pričama koje potječu iz dva izvora: s jedne strane, Frankovićeva zbirka etnografski sadrži zapise hrvatskih i romskih kazivača uz Dravu, na hrvatskom i mađarskom jeziku te romske narodne priče s Balkana koje je preuzeo od drugih autora i u najvećoj su mjeri nastale na srpskom jeziku. O knjizi mađarski autor Fenyő

²⁶⁶ <http://uveghegy.com/2016/06/02/a-buvos-mesevilag-frankovics-gyorgy-a-buvos-puska-nepmesek-romakrol-herbszt-laszlo-illusztracioival-budapest-2015-mora-konyvkiado/>

D. György zapisuje²⁶⁷: „S jedne strane, knjiga ima intelektualnu misiju: nije dovoljno naglasiti koliko je važno da većinsko društvo sa što više strana i što bogatije poznaje kulturu suživotnih manjina, posebno Roma, i dobro je vidjeti što taj suživot ima bogato duhovno nasljeđe. S druge strane, radi se o kulturnom jedinstvu koje je dijelom europsko, dijelom azijsko i iz kojeg je rođeno toliko bogatstva.“

Zaključak

Frankovićev opus upravo je obilježen razumijevanjem za kulture „drugih“, priznavanjem prava na dostojanstvo svakoj narodnoj zajednici, ali uz recipročan odnos koji zahtijeva ista takva prava za svoj narod. Pri tome se služio kulturom kao glavnim sredstvom, kojom je u velikoj mjeri, zajedno s Vidakovićem, Barićem, Karagićem, Đurokom, Šarošcem, Mandićem, Blažetinom, Mandićem, Prodan i drugima konstruirao ono što danas nazivamo hrvatskom manjinskom kulturom u Mađarskoj. Također, utjecao je na identitetske procese u drugim manjinskim kulturama, posebice romskoj, sakupljajući i afirmirajući njihovu usmeno-književnu tradiciju, ističući njeu drevnost i samosvojnost te time i legitimira pravo ove manjinske zajednice na vlastitu kulturu i književnost, priznatu od većinske kulturne zajednice kao samosvojnu, ali i kao dio jedne zajedničke kulture koju čini svi narodi i nacionalne manjine na području jedne nacionalne države.

Literatura i izvori:

Čapo, Jasna. "Nikola Tordinac, Hrvatski narodni običaji, pjesme i pripovijetke iz Pečuha i okolice, Tankonyvkiado, Budimpešta 1986, 218 str.." *Narodna umjetnost* 25, br. 1 (1988): 222-222. <https://hrcak.srce.hr/49411>

Deleuze, Gilles, Guattari, Felix: *Kafka : u prilog manjinskoj književnosti /; s francuskoga preveo Ugo Vlaisavljević*, *Europski glasnik*, God.18 (2013), 18, Str. 589-687

Frankovics, György: *A gyöngyszemet hullató leány : Dráva menti népmesék, Móra kiado Budapest, 2004.*

Frankovics, György : *Katona a majmok országában: Dráva menti horvát és cigány népmesék és mondák*, *Napkut kiado, Budapest, 2011.*

Frankovics, György: *A bűvös puska népmesék romákról*, *Móra kiado Budapest, 2015.,*

Frankovics, György: *A megénekelt Zrínyi* *Napkut kiado, Budapest, 2011.*

---

²⁶⁷ Ibidem

Franković Đuro. Drvo nasred Podravine : usmene pripovijetke / [priredio] Đuro Franković ; [crteži Ana Šnajderić] ; [fotografije Laszlo Körtvelyesi], Budimpešta : Tankönyvkiado, 1986

Franković, Đuro: Zlatne niti : usmene pripovijetke iz Podravine / [priredio] Đuro Franković ; [crteži Ana Šnajderić], Budimpešta : Tankönyvkiado, 1989

Franković, Đuro: Krikus-Krakus : (pučke usmene erotične, šaljive, biblijske i životne pripovijetke iz Podravine u Mađarskoj) / <urednik> Đuro Franković ; <skupljači Žuža Balatinac ... et al. ; crteži Ana Šnajderić>, Vlastita naklada Pečuh, 1999.

Franković, Đuro: Blagdanski kalendar I.-II, Grad Đakovo, Đakovo 2011-2012.

Franković Đuro: Pučka Biblija, rukopis

Haluga, Vesna. "Stjepan Blažetin – književnik između dviju domovina i književnost Hrvata u Mađarskoj." *Podravina*, vol. 19, br. 37, 2020, str. 145-152. <https://hrcak.srce.hr/240043>.

Citirano 03.05.2021.

Đurok, Ivica. "Nekoliko demografskih i statističkih podataka o hrvatskoj nacionalnoj manjini u Mađarskoj (1910-1990)." *Sociologija i prostor* , br. 119-120 (1993): 85-95.

<https://hrcak.srce.hr/119778>

Eageleton, Terry: Kultura, Zagreb 2014.

Fukuyama, Francis: Identitet, zahtjev za dostojanstvom i politike zamjeranja, Zagreb 2020.

Tatalović, Siniša. "Nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj." *Politička misao* 38, br. 3 (2001): 95-105. <https://hrcak.srce.hr/24574>

Tordinac Nikola: *Hrvatski narodni običaji, pjesme i pripovijetke iz Pečuha i okolice*, Tankönyvkiado, Budimpešta 1986.

Tordinac, Nikola: Hrvatski narodni običaji, pjesme i pripovijetke iz Pečuha i okolice ; Seoske bajke i bajalice - crtice / [sakupio] Nikola Tordinac ; [uredili Đuro Franković, Mirko Ćurić ; crteži Marte Đurok], Đakovo : Grad Đakovo ; Pečuh : Hrvatske samouprave u Pečuhu, 2010

Šakić, Sanja. "Smrt u izgnanstvu. Pisanje kao pisanje-postajanje." *Umjetnost riječi* 58, br. 2 (2014): 225-241. <https://hrcak.srce.hr/159379>

A tanulmánykötet szerkesztői, szerzői:

- Leveles Zoltán vallástörténész
- Galyas Mária szociológus
- Dr. Gyurok János szociológus

- Dr. Bogádi Péter jogász, ügyvéd
- Dr. Branka Arlović jogász
- Dr. Mato Arlović jogász, alkotmánybíró
- Hartung István klinikai szakpszichológus
- Dr. Davorin Bubalović orvos
- Tin Bubalović orvostanhallgató
- Hegedűs Norbert közgazdász
- Marko Đukić szociálpolitikus
- Mislav Vizjak orvostanhallgató
- Dr. Szécsi Gábor filozófus, egyetemi tanár
- Borzák Tibor újságíró
- Mirko Ćurić író, művelődéstörténész